

МИХАИЛ САДОВЯНУ ДРУГАТА АНКУЦА

Превод от румънски: Гергана Стратиева, 1980

chitanka.info

— Наистина едно време ставаха неща, които днес вече не се случват — обади се тихо в здрача на свечеряването Йенаке праматаринът.

Той още не смееше да заговори след разказа на капитан Некулай Исак, ала все пак гласът му ни накара да се опомним. И докато чакахме Анкуца да дойде с чистите канчета и прясно наточеното вино, заприказвахме се, за да се опознаем по-отблизо... Лек ветрец полъхна от долината на Молдова. Приблжих се до огнището, разрових го и разпалих със съчки огъня, задрямал под кожухчето си от гореща пепел. Когато пламъците лумнаха и ние отново се видяхме един друг, лекият ветрец затихна и над нас, и над хана се спусна есенна мъглица.

— Няма ги вече онези хора — продължи праматаринът Йенаке, а комит Йоница кимна силно с глава да потвърди думите му. — Сега хората са други, страхливи, хилави.

— Тъй е! — измърмори ядно разешът от Драганец.

— И зимите тогава бяха по-люти — отсече праматаринът, като приближи до огъня пръстената си лула с пиринчено капаче. — Доламата, дете е на мене, е оттогава; сега през зимата няма вече какво да я правя; нося я така наметната на плещите си, колкото да се големея с нея. Трябва да знаете, капитан Некулай и комит Йоница, че и летата бяха по-берекетлии. А в градищата нямаше толкоз много дюкяни на пришълци, та нас, праматарите, ни посрещаха в селата като добри приятели. Сега трябва да напъвам повече гърбината си и да разнасям стоката горе, по планината. Само там все още се намират хора, които не са виждали градове; момите цъфват от радост, като отворя чекмедженцата на сандъчето си. Пък и вярата на хората в господ беше друга. Отиваха търговците на Ерусалим и се връщаха хаджии... Дори и аз се наканих и ходих пеш до Света гора. Там видях един скит, кацнал на върха на една скала, и набожните монаси се качваха и слизаха оттам в кошник на скрипец, защото иначе нямаше как да стигнат горе. И у нас в Яш другояче беше стъкмена царщината и друг беше редът. Когато князът излезеше от двореца си, разиграл черния си жребец, заобиколен от телохранителите си, простолюдието падаше ничком и захлупваше чело в прахоляка; а когато някой болярин дадеше милостиня, не даваше един крайцер, ами цяла златна пара. Имал съм късмет да бъда млад по онова време, да поживея и да се порадвам на друг живот. Поживях си безгрижно и кемерът ми беше пълен. Ала

веднъж, когато приготвях сандъците си да вървя на панаир в Бая, в Горна земя, в нашия град Яш се случи голяма беда.

Имайте мъничко търпение да натъпча в лулата си един тютюнев лист, зер между другите грехове пред бога имам и този грях, и да отпуща цевта, че сатаната си няма друга работа и ми я запушва. Ала този, който има сила над небесата, над земята и моретата, се е смилил и ни е научил да си правим шишове за отпущване. Та ви казвам, когато бях на улицата, дето е Митницата, и се пазарях за стока с двамина търговци, арменци, откъм Бейлербейството току се зададоха с голяма глъчка чета арнаути и сред тях един вързан човек. Подире им сюрня хора, най-много жени и деца. Дори псетата наизлязоха изпод навесите и безистените на търговците и се разджавкаха и завиха. Продавачите от всичките сергии се бяха скупчили глава до глава, питаха се и се пулеха. Всички арнаути бяха с извадени ханджари и шишанета, готови да гръмнат, сякаш се бояха вързаният да не скъса въжетото и да ги изтръшка на земята с шамари. Вързаният наистина беше висок и як човек: тънък в кръста и широк в плещите. Имаше руси мустаци и черни очи и гледаше наперено наоколо си. Облечен беше с антерия, а на краката си имаше червени ботуши със забърнати кончове, като на заможните разеши. Гологлав беше и устните му кървяха изпод мустаците.

Между арнаутите беше и един Костя Кърунту, служител в Аджийството^[1]. Когато минаваха пред търговците, той се обърна важно и пак удари с юмрук по устата хванатия човек. Аз попитах:

— Какъв е този човек и как го казват, господин Костя?

— Един злосторник и калпазанин — отвърна служителят в Аджийството.

— Моля ти се, кажи как му е името и каква му е вината?

— Името му е Тодорица Катана, един смахнат разеш, един непрокопсаник от Васлуйския край. Бил на служба при негова светлост ворника Бобейка и не се посвенил да вдигне очи към него. Дръзнал да се разбере със сестра му, болярката Варвара, и тази нощ избягали. Ала негова светлост подушил, пратил потеря и го хванали при Вягърната мелница. Голяма мъка било, голям бой паднал, докато го надвият. Повалял и осакатявал всички болярски цигани и служители, които ги настигали. Най-после княжеските арнаути с ханджарите го заградили и го хванали. Крещеше, че зарад болярката Варвара и живота си можел

да даде. Вързахме го, както виждате, и го бихме по устата, тъй както му се пада; нека си изплюе сега и зъбите, и езика; нека такъв негодник разбере кое не е редно за него да върши.

— Много добре си му сторил, господин Костя — рекох аз и всички търговци се съгласиха с мене.

Ала докато казвахме ние тези думи, оня непрокопсаник Тодорица Катана обърна глава и се загледа втренчено в нас. Беше хубавец и смелчага, както се виждаше, и аз се поуплаших от погледа му. Ала си помислих, че и тъй и тъй ще го обесят, окуражих се и му се изсмях. После казах на аджийския служител:

— Господин Костя, негова светлост ворникът Бобейка може и да те възнагради с някой чифлик за това твое усърдие. Бъди тъй добър и почакай, спри за малко арнаутите и ни кажи какво стана с болярката Варвара, сестрата на негова светлост.

— Боляринът праща сестра си Варвара в манастира „Агапия“, както е редно, да оплаква там греха на младините си. Дори кочията и слугите са готови да я закарат там. А този безразсъден разеш го водя да го затвора в кулата Голия, там да чака заповедта на княза. Че ще намери смъртта си под боздугана, туй всеки разумен човек го разбира.

— Тъй е! — рекох аз уверено.

И всички търговци от улицата кимнаха с глави и показаха, че и те мислят, щото тъй трябва да бъде.

После подир арнаутите тръгна цялата махала: деца, жени — куцо и сакато, също като подир мечка. От време на време Костя Кърунту удряше разеша през устата и по врата. Тъй го заведоха и затвориха в кулата Голия, докато аз се джафках за стоката с арменците. Като свърших пазарлъка и наброих жълтиците, метнах вързопа със стоката на гърба си и си отидох в къщи да я наредя в сандъка си, че стоката ми е нежна и гиздава, повече за радост на женските очи и сърца. Наредих я хубаво, турих малките чекмеджета едно връз друго и както всякога, излъсках добре пиринчените им заключалки. Както виждате, и сега са си тъй лъснати. Докато пропяха трети петли, изкарах един здрав сън, станах, приготвих се, метнах сандъка на гърба си, взех си тоягата и лулата и поех лека-полека. Като стигнах до Голия, чувам страшна врява и виждам, че от портата на манастира изскочиха конници с щръкнали коси.

— Боже господи! Какво има бе, добри люде? Какво е станало?

— Бързайте, момчета! Трябва да е ударил към Овчаровата чешма! Да не го изтървете! Щом го настигнете, промушете го и ми го донесете мъртъв!

— Господин Костя — обади се тогава един стар арнаутич, — кой може да знае по кой път е забил този проклетник? Докато беше вързан, в ръцете ни беше и можехме да правим с него, каквото искаме; ала сега, щом ръцете му са свободни, пък има и оръжие, щом е яхнал и кон, няма да се намери храбрец, който да го настигне и да го убие.

— Какво говориш ти, старче? — кресна аджийският служител.

— Не се сърди, господин Костя, аз казвам истината. Ние го познаваме от много време, от други негови мурафети. Той е един такъв харамия, и в немската войска е служил и е наплашил там немците. В истинска война се е бил, по тялото си има белези от патрони и от сабя; конят му препуска, а той стои прав на седлото; с дясната си ръка вдига цял чувал овес; удря с главата си като овен и когото цапне, на място го оставя. Като го знаем какъв е, вързахме го здраво, оставихме го на пода и залостихме вратата. Само луд човек като него може да прегризе въжето, да го върже после за желязната решетка, да се измъкне през прозореца и да се спусне надолу по кулата. Хвърлил се върху пазача, грабнал му ятагана и пищовите, намерил нейде и кон и офейкал; къде да го търсим сега ние и какво можем да сторим?

Ала господин Костя кипеше и ревеше като лъв, та войскарите се разтичаха и до един препуснаха на всички страни. Щом видях, че ги накара да тръгнат подир беглеца, княжеският служител се поуспокои, ала все пуфтеше, сякаш се задушаваше или усещаше, че нещо не е на добро. До него стоеше един от хората му. Заповяда му да му донесе оръжие и да му доведе оседлан кон.

Тогавя сметнах, че мога да се приближа, и попитах много учудено:

— Господин Костя, на мене още не ми стига умът, как можа да се случи туй нещо в едно такова кале, с дебели зидове и с кула, каквато е Голия? Че тук има не само зидове и кули, ами има и пушки, има вериги и войници! И тъй лесно да се отърве такъв негодник като тоя, дето е посмял да посрами един почтен болярски дом!

— Ха де! Питай ме да ти кажа, Йенаке! — кипна пак той. — Сега всички мене ще винят и мене ще гледа накриво негова светлост ворникът Бобейка. Пропадна вече и службата ми, и печалбата ми!

Чакай да вляза в светия манастир, да дам на отец Никанор един сребърник да отслужи за мене литургия за избавление от беда. Нямам време за губене, защото злото и болярският бич висят над главата ми. Трябва да гоня тоя разбойник, пък трябва и да се върна, защото имам заповед, щом изгрее слънцето да поведе на път болярката Варвара. Трябва заедно с няколко войскари да я придружа до манастира „Агапия“. Пък из пътя може да ме стигнат и други беди, та не зная какво ще правя. Сърцето ми бре, Йенаке, сега е като нажежено желязо на наковалня и чака чукът да се стовари връз него.

— Защо се плашиш тъй, господин Костя? — опитах се аз да го разтуша. — Ще хванете негодника, ще заведеш болярката Варвара в манастира и болярите ще се успокоят; и за върнатата ти служба ще те възнаградят както трябва.

И като му казах туй, оставих го още ядосан до кулата на манастира Голия и се спуснах надолу по Овчарския път, за да не ме завари слънцето в града. Надявах се, че и този път княжеските войскари ще хванат хаирсъзина. На края на града срещнах едни от тях, като се връщаха със запотени коне. Бяха ядосани и гледаха сърдито. Не бяха намерили и не бяха хванали никакъв разеш. Сега ми просветна в главата и разбрах защо Костя Кърунту бе пратил войниците на тази страна; по този път щеше да мине той с болярката Варвара за манастира. И какъвто беше луд Тодорица Катана, всякак щеше да се опита да ги пресрещне. Разбрах, че от туй се боеше най-много господин Костя.

Вървах тъй по дългия път до едно време. Когато слънцето се издигна високо на небето и сандъчето натежа на гърба ми, спрях до един геран да си почина и да утоля жаждата си. Стоях тъй в жегата и чаках да се зададе някой с каруца със сено и да ме вземе със себе си. Както и друг път господ ми дойде на помощ; в далечината по пътя се зададе човек с каруца. Спря се при герана да напои конете си. Казах му една добра дума и той ми отвърна дружелюбно. Настаних добре сандъчето, седнах и аз до него в сеното и така минахме през села и пусти места и стигнахме в Търгу-Фрумос. Там човекът с каруцата пое на друга страна, а пък аз със сандъчето на гръб влязох в Струнговската гора и вървах по хладовина, докато слънцето зайде в Сирет и месечината се показа на изток.

Тогаз при един друг кладенец оставих пак сандъчето и постоях, докато господ ми прати, по друг път, друга каруца. Беше някаква лека каруца и идеше бързо, теглена от два пъргави коня. Човекът спря каруцата и ме попита:

— Откъде идеш, човече?

— Чак от града Яш ида, стопанино, и голямо добро ще ми сториш, ако ме вземеш в каруцата си и скъсиш пътя ми. Аз съм праматарин, приятел на хората и никому зло не правя.

— Щом идеш от Яш, качвай се при мене... ама побързай — рече човекът.

Качих се при него и тозчас минахме Сирет, а във водата край дървения мост месечината трептеше и святкаше към нас.

Когато се обърнах към човека да му благодаря и да му кажа някоя добра дума, изведнъж разбрах, че до мене е разешът Тодорица и го познах.

Той се захили и зъбите му лъснаха. Уплаших се, че и той ще ме познае.

— Ти си — дума — търговецът, дето ми се смееше вчера при митницата.

— Смеех се — отвърщам аз, — защото ти много ми хареса. Не се сърди, аз съм сиромаш и измъчен човек.

— Овца от стадото си ти — отвърща той — и вълк ви пази. Такъв си ти, да знаеш.

— Добре — думам, — такъв съм. Само не се гневи на мене.

Той пак се захили. После подсвирна остро и конете, като разбраха каква сила имат зад гърба си, още по-бързо затичаха по пътя.

Сетне отново се обърна към мене:

— Какво се чува из Яш?

— Какво да се чува? — думам. — Зная, че ако не ти кажа истината, ще загубя главата си. Костя Кърунту от Аджийството праща подире ти голяма потеря. И той сам ще води болярката Варвара в манастира „Агапия“. Тръгнал е, както аз смятам, по малко пладне.

— Туй е добре — рече тихо разешът.

— Туй е — думам пак аз. — Ала да знаеш, че той е разбрал, че и ти трябва да си тръгнал по този път, затуй води войска със себе си; пък ти трябва да се боиш, че си сам...

Разешът пак се засмя.

— Слушай, човече — дума, — аз може и да загина, ала колкото до страх, не ме е страх. А ти запомни какво ще ти река и от думата ми няма да излизаш. Сега ще повървим още малко и ще стигнем до едно място, дето се казва Анкуциният хан. Там искам аз да спра и да чакам господин Костя с всичките му войници. Когато дойде, няма да ме намери там и няма да ме види, ала аз ще съм наблизко, ще бъда край вас и няма да ви изпускам из очи. Ще слушам и думите, които ще му кажеш. Той ще те запита и ти ще му речеш, че съм ударил напред по пътя за Тупилац, че много съм се уплашил от него и съм побягнал... Ще му кажеш истината, че си ме видял и си ме познал, ала друго няма да му казваш, защото пак може да се срещнем на тоя свят и по тая земя.

Като чух тези думи, наведох глава и отвърнах покорно; мислех си, че този нехранимайко наистина може да се бои, зер от ръцете на големците никой не може да се отърве.

И тъй, достопочтени капитане Некулай и комите Йоница, с желание в душата си щото злосторникът да бъде наказан и да има ред в страната, стигнахме не много късно тук, в хана на тогавашната Анкуца.

Ханът беше затворен и пуст; само месечината го огряваше. Катана потропа на портата и разбуди злите кучета. Чу се и гласът на Анкуца отвътре. Разешът извика:

— Бульо Анкуца, дошъл съм за съвет и приятелство от твоя страна. Аз съм Тодорица Катана. Ако не си спомняш за мене, сега ще чуеш какви беди са ме стигнали.

Анкуца се умълча; рече нещо кротко на кучетата, сетне дръпна мандалото, откопча железните прътове, отвори портата, доближи поред свещта до лицата ни и рече на Катана:

— Влез. Ти си оня, лудият разеш, дето го гонят. Днес достигна до мен вест от Яш какви си ги свършил.

Тодорица Катана изопна снага и я загледа.

Предишната Анкуца беше хубава жена, като днешната. Гледаше го с големите си очи, а в тях играеха две малки пламъчета. Разешът я гледа дълго, сетне остави на една пейка пищовите и ятагана си. Обърна се и я хвана за дясната, свободната ръка. Анкуца се засмя.

— Чакай да оставя нейде свещта и да затворя портите — рече тя — и после ще ми кажеш, каквото имаш за казване. Зная аз, ти не си с

всичкия си, щом си седнал с царщината мегдан да делиш. Вижда се то, че не си разумен човек, щом си залюбил болярско момиче. Опасна е такава любов. Ала чух, че си извършил нещо голямо в Яш, в кулата на Голия. Арнаутите и стрелците си блъскат главите и те търсят по всички пътища. Ще те хванат и ще те заколят.

— Бульо Анкуца — отвърна Тодорица Катана, — ако ми е писано да умра, ще умра. За севдата си аз живота и младостта си давам. Знай, бульо Анкуца, че тази нощ, може след час, може след два, на портите ти ще потропат княжеските войници. С тях е и Костя Кърунту, който вчера ме върза и ме би по устата пред хората. Този Костя Кърунту води болярката Варвара да я затворят в манастира „Агапия“. И сега аз искам да измъкна изгората си от ръцете им. Или ще победя, или ще оставя тук костите си.

При тия негови думи видях, че Анкуца се уплаши. Замига, стисна с ръце лицето си и извика тъпичко:

— Тодорица Катана, ти наистина си луд, както разправят хората.

Ала тозчас се промени, наведе се към него и го запита бързо как смята да изпълни плана си. Отдръпнаха се двамата до огнището в другия край на одаята и глава до глава почнаха да си говорят; и стори ми се, че Анкуца говореше по-разгорещено и с повече мерак.

Подире, като се наговориха какво да правят, Тодорица Катана дойде към мене и ме загледа със смръщени вежди. Тъй ме гледаше, та се чудех къде да се укрива от очите му. Не посмях да му кажа нищо. Разбрах, че е решил да мре и че от такъв човек трябва да се боя.

— Върви, не се бави... — рече му Анкуца, когато той си вземаше оръжието.

Тя сложи ръка на рамото му, но бързо я отдръпна. Той, сякаш тя го обърна, се завъртя на мястото си, прегърна я с дясната си ръка и я целуна.

— Ако мъжът ми стане и те види — засмя се тя, — може да се разсърди, макар да е стар...

Сетне застана до вратата като закована и изслуша как разешът говори на конете си, как ги подкарва и тръгва.

Дрънченето на каруцата се отдалечи, заглъхна, не се чуваше вече, ала тя все стоеше и се ослушваше.

Седях угрижен до сандъчето си и не разбирах нищо. Какъв потаен вятър тъй бързо разнася по света новините от Яш? И как могат

тъй да се срещнат и да се разберат двама чужди хора? Вдигнах очи. Гледам. Анкуца седи на една пейка и гледа към мене, пламъкът на свещта играе в очите ѝ, ала тя не ме вижда. Сякаш все още се заслушваше и нищо не виждаше. Седяхме тъй и чакахме, додето по пътя се зачу трополене и с голяма глъчка и плясъци на камшик в двора на хана спря болярската кочия, заобиколена от стражата. Тозчас Костя Кърунту се развика; ханджийката стана, отвори и вдигна свещта над главата си. Сетне се сети за мене, понаведе се и ми прошепна:

— А ти, праматарино Йенаке, знаеш какво трябва да кажеш.

Княжеските войници нахълтаха в хана и се развикаха да им даде вино. Костя им се сопна и ги натири да стоят във при конете и около кочията. А в кочияша, огряна от месечината, болярката Варвара седеше свита под губерите, захлупила лице на коленете си. Приличаше на сянка и ми се стори, че все плачеше.

Костя тропна със сабята си по пода, приближи се към нея и ме позна.

— Как може бре, Йенаке — дума, — тъй бързо да стигнеш по тия места? Кажи, не чу ли по пътя нещо за оня непрокопсаник, дето го търсим?

— Чух, господин Костя — думам, — чух за Тодорица Катана, дето го дирите, чак го и видях...

— Как може толкова нещо бре, Йенаке? — викна аджийският служител.

А ханджийката се обърна и впи поглед в мене.

— Видя го — добави тя. — Видя го, че той оттук мина.

— Тъй е — думам и аз. — Оттук мина и смятам, че много се е уплашил и удари към брода на Тимишец...

Чух как войниците загълчаха високо и ми се стори, че Костя се зарадва.

— Няма да се отърве той от ножа ни! — викна той твърдо.

А ханджийката се усмихва и дума кротко:

— Разправят, че си бил намерил дружина от други злосторници и луди глави и искал да задигне стоката, която карате.

— Как? Какво? — кипна княжеският човек. — Под нозете на коня ми ще се търкаля кратуната му!

— Молдова приижда силно след дъждовете — дума пак ханджийката — и мъчно се минава сега бродът на Тимишец.

— Как тъй? Че друг път няма ли?

— Има. През Тупилац. Ще минете със сала.

— Тогаз моите хора ще го бастисат там на Тимишешц, пък аз ще прекарам кочията с болярската стока със сала. Ще свършим две добри работи и ще угодим на господарите си. Тъй ще избегнем и всякакви нежелателни случки...

И през тоя четвърт час, колкото стояха войниците, буля Анкуца ме караше да слизам с нея в избата и при светлината на месечината да изнасяме ведра вино. Хората се напиха, разгълчаха се, окуражиха се, заклеха се, че ще погубят избягалия негодник и поеха надолу по пътя. А Костя с неколцина слуги тръгна с кочията на другата страна, за да търси сала на Тупилац. Буля Анкуца ги преведе по един много къс път и през цялото време ме държеше при себе си. Щом стигнахме на брега, Костя извика силно на салджията. Показа се едно глухо старче с паднали над очите коси.

— Да ни прекараш на другата страна! — викна му Кърунту и посочи със сабята си другия бряг.

— Да ви прекарам — заекна уплашен старецът, — ама водата се е надигнала много и мъчно ще е да се прекара толкова свят, и конете, и каруцата, и то сега, нощно време...

— Няма нищо, дядо Бъра — викна в ухото му ханджийката. — Ще ги прекараш поред. Първо негова милост, най-главния, и болярката, дето е в кочията, сетне конете и накрая другите. Аз не се меся, господин Костя, само така казах. А пък ще сторите това, както ти заповядаш.

— Ще караш добре сала и ще внимаваш! — обърна се към стареца Костя. — Първо ще прекараш мене и сестрата на негова светлост ворника Бобейка и ако не свършиш работата както трябва, дето са ти нозете, там ще ти бъде главата!

Старецът сгуши глава в раменете си и отиде към сала. А Костя Кърунту с кротки думи сне от кочията болярката Варвара — тъничка и изплашена. Като отиваха към сала, буля Анкуца се приближи до нея, да я види добре. Въжето заскърца по макарата и светлината заблестя на люспи във водата.

Салът се допря бавно до другия бряг, остана там като закован и вече нищо не се чу. Никакъв глас не достигаше до нас, нищо не се усещаше да шава. Виждах само как Анкуца слуша, наострила уши, а

месечината блестеше в очите ѝ. Гледах я как стои и чака и по едно време ме достраша от нея и се обърнах да не я виждам. Никой не разбра какво стана там, колкото и да викаха по-после Анкуца и войниците. Чак на зазоряване дойдоха едни селяни от Тупилац и докараха на отсамния бряг сала. В една лодка намерихме вързан стареца, в друга — Костя — омотан стегнато с въжета до разкървавяване и със запушена уста. Когато го развързахме и му отпушихме устата, почна да залита замаян и изплю на пясъка зъбите си, смесени със съсирена кръв. Той беше отпаднал, че трябваше хората му да го сложат да легне в каруцата, за да го отведат назад в Аджийството. Та, думам ви, много ме учуди тази случка. Разбрах после аз, че когато буля Анкуца гледаше месечината, тя е чувала какво става на другия бряг. Аз не научих какво е станало, пък и Костя не каза нищо. Не вярвам ханджийката да е направила магия, макар тя да чуваше. По ми се ще да вярвам, че онзи злодей Тодорица Катана ги е дебнал, причакал ги е там и ги е нападнал. Че си говориха с ханджийката, говориха си, ала не може една жена да скрои такова нещо. Много време след туй научих от Анкуца, че този негодник избягал с болярката Варвара в Маджарско. И тогава пак се усъмних, че тя им е помогнала.

Дълго време, капитане Некулай и комите Йоница, бях нажален от тия поразии, които станаха в нашия град Яш и по река Молдова.

1928 г.

[1] Аджийство — полицейско управление в румънските княжества през XVIII и първата половина на XIX век. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.